

Friedl, Antonín

Obsah

In: Friedl, Antonín. *Počátky mistra Theodorika*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963, pp. 123-125

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126656>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Předmluva	str. 5—6
Mistr Theodorik je reálnou osobností v malířské tvorbě českého středověku Je prvním mistrem malířského bratrstva založeného v Praze roku 1348. Stal se malířem císařovým, měl dům na Hradčanech r. 1358, za výzdobu kaple sv. Kříže na Karštejně (1365) byl odměněn privilegiem pro dvůr na Mořině (1367)	str. 7—9
Theodorikovy umělecké počátky lze hledat ve třech celostranných ilustracích breviáře kramar Vítká, probošta benediktinského kláštera v Rajhradě. Breviář je datován explicitem do r. 1342. Probošt Vítek byl šlechticem snad z rodu Měsíčků z Vyškova, dokládá to jeho znak malovaný pod vstupní iniciálou B-eatus, s obrazem Davida hrajícího na harfu. Kromě ilustrací celostranných zdobí breviář větší počet iniciál s figurami, jež jsou dílem dvou dalších iluminátorů	str. 10—15
Ikografie tří celostranných ilustrací: Tématika Madony Pokorné je původu italského. Zatím dosud známý nejstarší obraz maloval paduánský malíř Quariento kramar r. 1335, po něm následovali Taddeo Gaddi a Bernardo Daddi ve Florencii a Simone Martini v Avignonu, pod portikem hlavního vchodu do katedrály Nôtre Dame des Doms	str. 16—17
Světec Křištof (Christophorus) byl legendární silák, který přenesl Krista-dítě přes hlubokou řeku. Jeho kult byl pěstován ve střední Evropě a dosáhl až do severní Itálie, do Bologny, Sieny a dokonce do Říma. Na všech zobrazeních je zachován typus giganta nesoucího Krista — ještě dítě na rameni a opírajícího se o hůl — kmen stromu.	
Poustevník Vintřř (Guntherus) byl bavorským benediktinem v klášteře Niederaltaichu. Stal se prostředníkem při politickém jednání mezi německým císařem Jindřichem III. a českým knížetem Břetislavem I. Za zásluhy o toto jednání dal Břetislav jeho tělo po smrti r. 1045 uložit v Břevnově v Praze, kde dodnes je Vintřřův náhrobek a kde byl ctěn jako patron kláštera. Břetislav založil pak k jeho počtě klášter v Rajhradě	str. 17—18
Madona Pokorná má paralelu v obraze tzv. Madony Deštové ctěné na Vyšehradě v Praze. K její počtě založil Jan Očko z Vlašimi kostel pod Vyšehradem. Také obraz svätce Křištofa má v české kulturní oblasti své předchůdce a paralely. Naproti tomu obraz Vintřře (Gunthera) má nejméně příkladů. Náhrobní deska v Břevnově s jeho fiktivní podobiznou	str. 19—20
Slohové vlastnosti tří celostranných obrazů. Jejich společným znakem je objemová šíře, klikatě vysunutá záhyby a jejich oblá podání	str. 21—25
Vztah formálních vlastností tří celostranných obrazů k iluminacím breviářového textu. Tato výzdoba je dílem dvou iluminátorů. Prvému z nich patří iniciála B-eatus s králem Davidem a iniciála U-iso se scénou „Umučení Isaiáše“. Ostatní drobné iniciály, převážnou většinou figurální, jsou dílem iluminátora druhého. Rozbor jejich ilustračního podílu ukázal, že je slohově shodný s celostrannými obrazy, i když je řemeslnou prací se znaky zběhlé, nikoliv zušlechtěné dílenské praxe. Z toho poznatku plyne závěr, že r. 1342, který uvádí explicit jako dobu, kdy drobné iluminace vznikly, se vztahuje také na tři celostranné obrazy	str. 25—27
Slohové vlastnosti rajhradských celostranných obrazů mají časově nejbližší obdobu v obrazech vyšebrodského cyklu. Podle nově prokázaných historických souvislostí je nutno datování vyšebrodských obrazů posunout před r. 1347, kdy zemřel jejich donátor Petr I. Z Rožmberka	str. 27—29
Umělecké znaky rajhradské jsou dále blízké iluminacím brněnské „Právní knihy písaře Jana“, jejíž výzdobu je třeba datovat před r. 1350. For-	

- malní vztahy k boloňské škole iluminátorské a k plastikám německým v Münsteru ve Vestfálsku, ve Freiburgu i/B. a Strassburgu (katedrála). Rozrod tohoto plastického traktamentu lze sledovat až do Vídně. Obdoby jeho na portále kostela minoritů a katedrály svatoštěpánské str. 29—32
- Další shody poskytuje ještě Žaltář kapituly karlštejnské. V jeho výzdobě jsou spojeny francouzské goticismy a italské tradicionalismy (Giotto a Simone Martini). Souvislost iluminací karlštejnského žaltáře se skupinou „Augustinus super Johannem“ str. 32—34
- Poněkud jiný charakter mají iluminace „Breviáře velmistra Lva“ z roku 1356. Patří do širšího okruhu působení italismů v české malbě v době kolem poloviny 14. století. Oproti boloňskému způsobu ve výzdobě kódexů předešlých uplatnil se tu vliv sienský str. 34—35
- Objemovou šíří a samoučelností tvarovou vyniká malířská výzdoba misálu olomouckého probošta Herforda. Prostupují se tu západní goticismy stejně jako italské tradicionalismy; dokonce se tu vyskytuje ještě „větrníkový“ motiv otáčivého akantu, typického pro iluminace původu anglického, vedle drolerii francouzských. Širokolistý akant, svíjející se do lupenkových útvarů, připomíná tu souvislost se způsobem peruginským a odtud i s ornamentem „Viatica“. Konservativní charakter krystalického terénu navozuje pak s ostatními slohovými znaky časové zařazení Herfordova misálu do doby před nebo kolem r. 1350 str. 36—37
- Problematika objemové šíře zasáhla již do díla iluminátora „Pasionálu abatyše Kunhuty“ z r. 1314—1321, který ji odvodil z ilustračních cyklů anglických str. 38—39
- Paralely v iluminátorské tvorbě anglické a francouzské (pařížské); Jean Bondol str. 39—42
- Západoevropské goticismy se projeví i v malířské tvorbě v Porýní a v přilehlých oblastech středního Německa str. 42—44
- V malbě rakouské (tabulové obrazy s emailového oltáře Mikuláše z Verdunu) prostupují se francouzské gotisující složky se složkami italského trecenta (Giotto) str. 44—46
- Tělesná plnost, měkký tvar a objemová šíře jsou hlavními znaky tří celostranných obrazů Vítkova rajhradského breviáře. Jejich vztah k umění Giottovu Simone Martiniho. Škola sienská působila tu nejpronikavěji str. 46—53
- K časovému zařazení iluminací rajhradských včetně tří celostranných obrazů do doby, kterou uvádí explicit Vítkova breviáře, přispívá srovnání i se soudobou plastikou českou. Obdoba objemovosti giottovské i v italské plastice raného trecenta, plastiky ze Sta Maria Novella ve Florencii, reliéfy Pisanovy a na Giottově kampanile str. 54—57
- Rajhradské iluminace mají charakteristický znak úzkého povytaženého záhybu, který není ani typický ani obecný ve vztahu k soudobé malbě české i mimočeské. Objevuje se jen v okruhu dílny vyšebrodského cyklu a zvláště pak na obrazech karlštejnských světců str. 57—59
- Rozrod a vyvrcholení měkkého slohu v českých iluminacích (Viaticus, Laus Mariae Konráda z Hainburku, Evangeliář Jana z Opavy) str. 59—60
- Uměleckou spojitost tří celostranných obrazů rajhradských s karlštejnskými světeckými portréty dokládá mimo jiné také podání tváří s jejich fyziognomickými detaily str. 60—62
- Problematika objemovosti (voluminismu) ve vývoji západoevropské a italské malby se projevila i v tvorbě českých malířských dílen. Měkký sloh s jeho klasickým představitelem Theodorikem zasahuje do německých zemí (Hamburg, Východní Prusy) a do Anglie (Westminster) str. 62—64

Uměleckou podstatou voluminismu je světlo v barvě imanentní. Fenomén tvaru, jeho objemové šíře a světla, které ji vyvolává, v evropské malbě se cyklicky vrací. Historicky podmíněné zvraty: malba karolinská — středorománský a pozdně románský byzantinismus — zákonitost transgrese	str. 65—67
Z poznatků rozboru paleografického a slohového, z nových souvislostí a vztahů lze dovojit závěr, že tři celostranné obrazy rajhradského breviáře jsou dílem uměleckých počátků mistra Theodorika	str. 67—70
<i>Poznámky</i>	str. 71—96
<i>Seznam vyobrazení</i>	str. 97—99
<i>Resumé ruské</i>	str. 101—110
<i>Resumé německé</i>	str. 110—122
<i>Obrazové části</i>	obr. 1—60

K reprodukcí obrazové části byly použity předlohy, které poskytli:

- č. 1—22 Seminář dějin umění filosofické fakulty University J. E. P. v Brně
- č. 23—24 Archiv měst Brna
- č. 25—26 Knihovna Národního musea v Praze
- č. 27—32, Dokumentační oddělení Stát. ústavu památkové péče
- č. 33— Podle publikace: Rickert, Margaret: *Painting in Britain, The Middle Ages, 1954*
- č. 34—35 Podle publikace: Röhrig, Floridus: *Der Verduner Altar, 1955*
- č. 36—38 Podle publikace: Hassal, W. O.: *The Holkham Bible Picture Book, 1954*
- č. 39— Podle publikace: Carrà, Carlo: *Giotto, b. d.*
- č. 40—42 Van Marle, R.: *Le scuole della pittura italiana, II, 1934*
- č. 43—44 Památkové středisko v Brně
- č. 45—47 Státní archiv v Brně
- č. 48—49 Autor
- č. 50— Podle publikace: Tieschowitz, B.: *Das Chorgestühl des Kölner Domes, 1930*
- č. 51—52 Podle publikace: Schmidt, Otto: *Gotische Skulpturen des Strassburger Münsters, 1924*
- č. 53—53a Podle publikace: Apfelstaedt, H. J.: *Die Skulpturen der Überwasserkirche zu Münster in Westphalen, 1936*
- č. 54—56 Autor
- č. 57— Podle publikace: Mayer, August: *Mittelalterliche Plastik in Italien, 1923*
- č. 58—60 Podle publikace: Rusconi, A.: *Il campanile di Giotto, 1943*

